

4. Мережковский Д. С. “Антихрист (Петр и Алексей)” / Д. С. Мережковский // Мережковский Д. С. Собрание сочинений : в 4 т. – М. : Правда, 1990. – Т. 2. – С. 319-759.
5. Минц З. Г. О некоторых “неомифологических” текстах в творчестве русских символистов / З. Г. Минц // Минц З. Г. Поэтика русского символизма. – СПб. : Искусство – СПб, 2004. – С. 59-97.
6. Минц З. Г. О трилогии Д.С. Мережковского “Христос и Антихрист” / З. Г. Минц // Мережковский Д. С. Христос и Антихрист : трилогия. – М. : Книга, 1989. – Т. 1. – С. 5-26.
7. Полонский В. В. Мифопоэтика и динамика жанра в русской литературе конца XIX – начала XX века. / В. В. Полонский – М. : Наука, 2008. – 288 с.
8. Ханзен-Леве А. Русский символизм : система поэтических мотивов : мифопоэтический символизм : космическая символика / А. Ханзен-Леве. – СПб. : Академический проект, 2003. – 816 с.

Summary. The phenomenon of anamnesis in the historiosophic Symbolist novel “Antichrist (Peter and Alexei)” is viewed by Merezhkovski as a path leading to the ‘direct’ osmosis of all specifics of the world, spiritual and material. The time of Peter’s reign serves as a reason for Merezhkovski to make a philosophical or mythopoetical speculation on the eternal and imperishable in human nature. The goal of the article is to show how the historiosophic novel genre is influenced by the phenomenon of isomorphism (in several episodes of the book and in its system of characters).

Key words: *historiosophic Symbolist novel, Merezhkovski, the novel “Antichrist (Peter and Alexei)”, isomorphism, genre.*

УДК 1751 81'44

О.І. Чернікова

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗВУКОВИХ ПОВТОРІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПОЕТИКИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІЄНА)

Явище звукового повтору – важлива складова поетики художнього мовлення та художнього тексту. Завданням статті є вирішення проблеми відсутності класифікації звукових повторів у художньому тексті за трьома аспектами: формальним, семантичним та функціональним. Класифікацію зроблено на матеріалі творів англійського письменника Дж. Р. Р. Толкієна.

Ключові слова: *звуковий повтор, фонетичні ітеранти, звукобуква, алітерація, Дж. Р. Р. Толкієн.*

Звуковий повтор як частковий випадок звукової організації (звукової сторони, звукового складу) художнього тексту розглядався, серед перших, дослідниками-літературознавцями початку ХХ століття – Й. М. Бріком (автором терміну “звуковий повтор” та першої класифікації звукових повторів [3]) та А. Белим (автором поняття “звукообраз” [1]). Звуковий повтор як частковий випадок звукової організації художнього тексту розглядався і в останні десятиліття: наприклад, Ю. М. Лотман звернувся до феномену звукового повтору у своєму дослідженні “Анализ поэтического текста” [7, 71].

В силу своєї багатогранності звуковий повтор потребує чіткої та повної класифікації, однак на сьогодні її не існує [9; 8].

Завданням нашої статті є представлення класифікації звукових повторів у художньому тексті у формальному, семантичному та функціональному аспекті.

У нашій науковій розвідці основною досліджуваною одиницею являються пари (групи) лексичних одиниць, що пов’язані звуковим повтором. Такі пари (групи) слів ми пропонуємо називати фонетичними ітерантами (ітерант – від англ. *iterant*, те, що повторюється). Ми пропонуємо позначати цим терміном сполучення двох або більше слів у художньому мовленні, що поєднані одним із видів звукового повтору та розташовані в межах одного-двох речень у тексті, або одного-чотирьох віршованих рядків у віршованому художньому мовленні. Деколи фонетичні ітеранти можуть існувати в межах одного слова, якщо воно складне (наприклад, слово *lamplit*, що складається з *lamp* (світильник) та *lit* (освітлений, осяяний)).

У межах фонетичних ітерантів ми розглядатимемо більш дрібні одиниці, що являються носіями звукових повторів. Це, насамперед, *фонема*, що є складовою звукообразальною лексики

і є мотивованою мовною одиницею, пов'язаною із об'єктом-денотатом [4]. Далі ми звертаємо увагу на такі одиниці, як *фонестема*, або сполучення фонем, що повторюється і задає фонетичну доміную мовлення [12; 11; 4], *звукобуква* (звукобуквенний психічний образ) – фонетично-графічне втілення звуків у тексті [5].

У нашому дослідженні ми створюємо класифікацію випадків звукових повторів (фонетичних ітерантів) за трьома параметрами – формальним (структурним), семантичним та функціональним.

Перед тим, як запропонувати власну структурну класифікацію випадків звукових повторів у художньому тексті, ми розглянемо існуючі класифікації, окремі елементи яких будуть використані у нашій спробі класифікувати фонетичні ітеранти у англійському та українському художньому тексті.

Перша класифікація звукових повторів за типами належить автору терміна “звуковий повтор” Й. М. Бріку [3], який виділяє наступні типи повторів:

1) однозвучні, двозвучні та багатозвучні, тобто ті, що складаються з двох та більше приголосних;

2) прості та багатократні (ті, що повторюють основні приголосні один, два та більше разів);

3) повтори звуків у різній послідовності (основні звуки позначаються латинськими літерами А, В та С, при цьому одне слово, що містить звуковий повтор, визначається як основне, а інші зі схожим звуковим малюнком позначаються різною послідовністю літер [3]. Так, малюнок звукового повтору у рядку з епічної поеми Дж. Р. Р. Толкієна “Нарні і Хін Хурін” буде зображений так:

“*Lo! the golden dragon of the God of Hell*” [16, р. 6, л. 1]. Якщо прийняти [g] за А, [l] за В, а [d] за С, а слово *golden* за основу, то слова, що містять звукові повтори, будуть позначені наступним чином: *golden*=ABC; *dragon*=CA (простий двозвучний повтор); *God*=AC (простий двозвучний повтор); *Hell*=В (простий однозвучний повтор). “Формула” малюнку звукового повтору виглядатиме як “ABC CA AC B”.

Інша класифікація звукових повторів належить літературознавцю Г. А. Шенгелі [10]. Він поділяє звукові повтори за способами їх вживання у художньому тексті:

1. Звуконаслідувальні.

2. Лейтмотивні (“звуки якого-либo важного по смыслу слова повторяются в окрестных словах, с тем чтобы, во-первых, напомнить об этом слове, глубоко внедряя его в сознание, а, во-вторых, чтобы подчеркнуть внутреннюю связь или, наоборот, противоположность тех или иных понятий [10, 264]”).

3. Зворотна інструментовка (звукові повтори, що постійно повторюються, стають своєрідним “фоном” для виділення слова, що звучить зовсім інакше.

4. Від’ємна інструментовка (лінограма) – навмисне уникнення певних звуків в тексті.

5. Інструментовка голосних.

Класифікація звукових повторів за видами подається у “Поетичному словнику” О. П. Квятковського [6]. Виділено наступні види звукових повторів:

– *алітерація* (консонантний повтор);

– *асонанс* (повтор голосних звуків);

– *рима* (звуки повторюються у кінці слів).

Алітерація є найбільш поширеним видом звукового повтору: приголосні звуки легше впізнати, і вони більш інформативні, ніж голосні, внаслідок їх складності (завдяки цій властивості приголосних можливими є консонантні абрєвіатури, і неможливі абрєвіатури, засновані на голосних). У вузькому лінгвістичному значенні алітерація є одним із видів звукового повтору. Алітерація найчастіше властива для поетичного художнього мовлення:

“<...> *the sunless airs of dungeons deep // where evil things did crouch and creep*” [16, р.161, л. 105-106].

У наведеному віршованому уривку за допомогою алітерації поєднуються підмет та означення (*dungeons deep*) та однорідні присудки (*crouch <...> creep*).

Асонанс, на відміну від алітерації, може бути виділений та впізнаний тільки в тому випадку, якщо це повтор голосних звуків, що не піддані якісній редукції – наголошених голосних та фонем [y], [и/i]. Ненаголошені [e], [a], [o] з’являються у вигляді різноманітних алофонів, на яких важко побудувати асонанс, адже їх частотність в мовленнєвому ланцюгу низька.

У віршованому рядку “<...> *the gloom of the woods of the world now gone*” [16, р. 6, л. 2] за допомогою алітерації поєднано підмет із обставиною.

Рима як різновид звукового повтору зустрічається найчастіше на кінці слова та віршованого рядку:

“*Like startled moth 14om deathlike sleep // in sunless nook or bushes deep*” [16, р. 177, л. 635-636],

однак, може стояти і в середині рядку:

“*The fire was red, it flaming spread*” [15, p. 28].

Звукові повтори розрізняються також за силою та “помітністю. Це залежить від кількості звуків, що співпадають, у близькорозташованих словах. Такі звуки обов’язково привертають до себе увагу читача або дослідника і називаються “фонетичними аттрактантами” [8]. Однак, “крім частоти повторюваності одних і тих же фонем, суттєва повторюваність їх позиції” [7]. У позиційному відношенні звукові повтори можуть бути симетричними – прив’язаними до певної позиції в слові або в тексті, та асиметричними, тобто не прив’язаними до певної словесної або текстової позиції. Відкритим залишається питання відстані між словами-носіями звукового повтору. На думку В. П. Москвіна, “многое здесь зависит от наличия/отсутствия у адресата установки на поиск повторов” [8, 66]. Звукові повтори можуть посилюватися також за рахунок симетризації близькорозташованих слів. Це породжує також позиційні типи звукових повторів, такі, як звукова анафора та звукова епіфора.

Отже, хоча на даний час не існує повної класифікації звукових повторів, ми можемо виділити як релевантні для нашого дослідження такі види звукового повтору, як *алітерація* (звуковий повтор, заснований на приголосних), *асонанс* (звуковий повтор, заснований на голосних), *рима* (звуковий повтор, що зустрічається на кінці слова) та *метафонія* (інвертація звукових груп у повторах). Класифікація звукових повторів за видами (алітерація, асонанс, рима) належить О. П. Квятковському [6].

Ми пропонуємо наступні параметри для класифікації формальних ознак звукових повторів.

1. За кількістю лексичних одиниць у групі фонетичних ітерантів:

– подвійні (*stout and stocky* [14, 1], *peace and prosperity, shape <...> changed, Greenwood the Great* [14, 2], *Misty Mountains, smaller <...> shorter, beardless and bootless, neat and nimble, highlands and hillsides, lingered long, endured <...> reduced, learned their letters* [14, 3], *Days of Dearth* [14, 5]);

– потрійні (*with disapproval, depending to dislike, suitable sites <...> smials* [14, 6], *seen or sailed <...> Sea, houses and holes <...> inhabited* [14, 7], *muster and moot – emergency* [14, 9]);

– багатокомпонентні (*silver spears that sprang suddenly* [14, 27], *Burrowses, Bolgers, Bracegirdles, Brockhouses, Goodbodies* [14, 28], *where they would be wanted and welcome* [14, 37], *clear and correct <...> according to the customs* [14, 38]).

2. За типом повторюваного елемента:

– звук – звук (*lay <...> lake, loathsome little* [14, 11], *low lands lay <...> flat* [14, 80]);

– звук – звукобуква (*scintillating <...> singing <...> sweet* [14, 27], *where they would be wanted and welcome* [14, 37]);

– звук – звук, що відрізняється за одним фонетичним параметром (*smaller <...> shorter* [14, 3], *screech sent a shiver* [14, 12], *North Moors* [14, 43], *Water-valley* [14, 70]).

3. За кількістю повторюваних знаків:

– поодинокий звук (звукобуква) (*Bilbo Baggins* [14, 76], *rising red* [14, 71], *speak no secrets* [14, 79]);

– склад (*fine lines, finer than the finest* [14, 49]);

– декілька звуків (*swiftly and softly* [14, 56], *Sam sat silent and said no more* [14, 44]);

– весь звуковий склад лексичної одиниці (*Tooks of Tookland* [14, 9], *Hear! Hear! Hear!* [14, 29], *fathers of the fathers* [14, 51]).

4. За типом звуку, що повторюється:

– приголосні (алітерація) (*Ringwraiths* [14, 50], *dived into deep pools* [14, 51], *bit by bit* [14, 55]);

– голосні (асонанс) (*Old Toby* [14, 8], *queer breed <...> seemingly* [14, 22]).

5. За позицією повтору:

– на початку слова (*stout and stocky* [14, 1], *painful partings* [14, 62]);

– в кінці слова (рима) (*whined and cringed* [14, 57], *stoutly and untruthfully* [14, 69], *Bucklebury Ferry* [14, 70]);

– в середині слова (*the ring on his finger* [14, 52], *pillowed on a green hillock* [14, 80]);

– у декількох позиціях одразу (*reflection looked rather flabby* [14, 67]).

6. За повнотою повтору:

– повні (*Greenwood the Great* [14, 2], *Misty Mountains, neat and nimble, highlands and hillsides, lingered long, learned their letters* [14, 3]);

– неповні (*fine lines, finer than the finest* [14, 49]).

7. За точністю повтору:

– прямий повтор (*silver spears that sprang suddenly* [14, 27]);

– інверсія (*the beginnings lie back in the Black Years* [14, 50], *stopped suddenly and stood as silent...* [14, 77]).

Семантичні параметри класифікації випадків звукових повторів:

1. За наявністю фоносемантичних явищ:
 - звуконаслідування (*like a rustle in the grasses* [14, 69]);
 - звукосімволізм (*Ringwraiths* [14, 50]);
 - фоносемантична складова відсутня або невизначена на даному етапі роботи (*Sam sat silent and said no more* [14, 44]).
2. За типом зв'язку між словами, що об'єднані повтором:
 - предмет (істота) та його (її) ознака (*Greenwood the Great* [14, 2], *Misty Mountains* [14, 3], *wild folks and wicked things* [14, 9]);
 - предмет та частина предмета або належність до предмета (*dwarf-hoards* [14, 11], *no sound of Sam's shears* [14, 51]);
 - предмет та об'єкт (*signal for supper, burst over Bywater* [14, 27]);
 - перерахування предметів (істот) (*Burrowses, Bolgers, Bracegirdles, Brockhouses, Goodbodies* [14, 28]);
 - предмет та місце/час його знаходження (*guards at the gate* [14, 13]);
 - ім'я та прізвище (прізвисько) (*Bandobras Bullroarer* [14, 2], *Gaffer Gamgee* [14, 26], *Gandalf the Grey* [14, 10]);
 - дія та предмет, стосовно якої дія виконується (*to beat the bounds* [14, 10], *put into pipe* [14, 8]).

Питання функціонування звукового повтору в художньому тексті залишається відкритим. Як відмічав ще К. Ф. Тарановський, “Мы до сих пор не имеем хорошей функциональной классификации звуковых повторов” [8]. За наявністю/відсутністю функції звукові повтори можна поділити на навмисні (фігури мовлення) та випадкові (звукова тавтологія)

Існуюча функціональна класифікація запропонована В. П. Москвіним [8] та нараховує сім функцій звукового повтору як фігури мовлення.

1. *Евфонічна функція*. Ця функція полягає в тому, що робить установку на ритм, мелодійність, у домінуванні звукового завдання в віршованому мовленні над змістовим завданням. Наприклад, сонорні звуки роблять мовлення плавним та мелодійним.

“<...> *the gloom of the woods of the world now gone,
the woes of Men, and weeping of Elves
fading faintly down forest pathways*” [16]

Тут звук [g] в перших двох рядках задає ритм, а губні [w/f] разом з наголошеним голосним [u:] показують глухоту, таємність, шелест листя на лісовій стежці. У цілому строфу можна охарактеризувати як “спокійну” та “роздумливу”.

“<...> *by the bidding of Bauglir bound him living,
and pulled down the proudest of the princes of Men.
To Bauglir's halls in the hills builded,
to the Hells of Iron and the hidden caverns
they haled the hero of Hithlum's land*” [16]

У цьому віршованому уривку фонетичний ритм скоріше “агресивний” завдяки алітерованому звуку [b], що проходить через всю цитату, його глухому еквіваленту [p], а також [h], що асоціюється з тяжким, жорстким диханням, різкістю, сухістю; голосні [u/o] – глухі, глибокі, “похмурі”.

2. *Лейтмотивна функція* полягає в семантичному підкресленні ключового слова тексту. За цією функцією можна виділити такі поняття, як *анаграми* та *криптограми* (за наявністю або відсутністю ключового слова). Основою цих фігур звукопису найчастіше являється алітерація. Ключове слово, зашифроване в анаграмі, називається також “асоціативною домінантою” [8, с. 67].

“<...> *like the sails that ships had when they were ships and not steam-engines* [Tolkien, Roverandom, 2002]”, що перегукується через декілька рядків з “*snorting black smoke like a steamer*” [там саме]. Звучать “шипляче-свистячі” [s/+], що одночасно нагадують фиркання дракона, що схоже на пихтіння парової машини та на свист парусів на вітрі.

3. *Ігрова функція* – функціональний різновид звукових повторів, що лежить в основі скоромовок.

“*Where there's a whip, there's a will*” (прислів'я) [17]

“*Learn now the Lore of Living Creatures <...>*” (фрагмент сакральної поезії Ентів) [19]

4. *Інтегративна функція* – підтримка синтаксичних зв'язків, наприклад, узгодження.

Tall ships and tall kings

Three times three,

What brought they 14om the foundered land

Over the flowing sea?

Seven stars and seven stones

And one white tree [17]

5. *Смислова функція* – підтримка смислових асоціацій, наприклад, контрастних та метафоричних асоціацій.

*“To Isengard! Though Isengard be ringed and barred with doors of stone;
Though Isengard be strong and hard, as cold as stone and bare as bone <...>”* [19]

Постійно повторюваний топонім Isengard [‘aiznga:d] задає фонетичний малюнок пісні, а різкі звуки ([d][g][z]) задають “рваний”, “агресивний” ритм. Фонетично зашифрована у всій пісні назва “Айзенгард (Ізенгард)” також асоціюється з залізом, каменем та клацанням металу. Так створюється фонетична метафора.

6. *Віршомаркуюча функція* – проявляється в віршованому мовленні, де звукові повтори відмічають кінці віршованих рядків. Цю функцію виконують такі фігури звукопису, як *монофонічний асонанс* та *поліфонічний повтор з наголошеною голосною*. Одним із проявів цієї функції в художньому тексті є *дисонанс*.

З цієї функції впливає важлива закономірність поетичного мовлення: “звуковой повтор, используемый в стихомаркирующей функции, как правило, включает ударный гласный” [8, 68].

“The flowers – the whitebells, the fairbells and the silverbells, the tinklebells <...>” [13]

“The dragon came after them, flapping like a flapdragon and snapping like a snapdragon <...>” [13]

“Where now the horse and the rider? Where is the horn that was blowing?

Where is the helm and the hauberk, and the bright hair flowing?

Where is the hand on the harpstring, and the red fire glowing?” [19]

7. *Зображальна* (також *міметична, імітативна, звуковідтворююча*) функція звукових повторів. Це звуконаслідування, імітація звуків на асоціативній основі, виділення ключового слова за допомогою цього звуконаслідування. Виражається *ономатопеєю*.

“<...> all the different kinds and sizes of barks there are: yaps and yelps, and yammers and yowls, growling and grizzling, whickering and whining, snickering and snarling, mumping and moaning, and the most enormous baying, like a giant bloodhound in the backyard of an ogre” [13, 20].

“And as if in answer there came from far away another note. Horns, horns, horns. In dark Mindolluin’s sides they dimly echoed. Great horns of the North wildly blowing. Rohan had come at last” [17]

“Even as he spoke they heard again the pursuing drum-beat: Doom, doom, doom. Away beyond the shadows at the western end of the hall there came cries and horn-calls. Doom, doom: the pillars seemed to tremble and the flames to quiver” [14, 315].

Проілюструвавши запропоновану В.П.Москвіним функціональну класифікацію звукових повторів в художньому тексті та враховуючи те, що повної, чіткої та загальноприйнятої класифікації цього явища не існує, ми пропонуємо розширити цю класифікацію за рахунок ще двох функцій звукового повтору, які розкриють ті аспекти функціонування звукового повтору в тексті, що пов’язані із когнітивною лінгвістикою, психолінгвістикою та лінгвістикою тексту.

Перша запропонована нами функція торкається сфер психології та психолінгвістики. Ця функція отримала назву *сугестивної*, або *навіювальної*.

Давно підмічено, що навіювальний вплив тексту, заснований на апелюванні до підсвідомості реципієнта залежить від особливих властивостей звукової сторони тексту. Основним прийомом сугестії вважається *повтор певних стимулів* [2]. Успіх навіювання залежить головним чином від ритмічності взаємодії на словесному матеріалі, тому аналіз впливу за допомогою тексту націлений, в першу чергу, на ритмічну організацію мовлення. Фонетичний ритм (періодичне повторення звуків мовлення через певні проміжки) розглядається С. В. Болтаєвою [2] у науковому дослідженні “Звуковая организация внушающей речи”, що спирається на матеріал народних художніх текстів: замовлянь, прислів’їв, приказок. Нагадуємо, що властивості звукових повторів у мовленні, що звучить, можуть бути перенесені на письмове мовлення, зокрема художній текст, адже фоносемантизація тексту сприймається не лише аудіально, але й візуально. С. В. Болтаєва розглядає фонетичний ритм як рухи, що викликають особливий резонанс, особистісне співпереживання під час їх сприйняття, що навіть виражається у прагненні повторювати ці рухи. Такий резонанс виникає лише за умовою, що рух не є хаотичним, має певну структуру, яка може бути відтворена. Естетичне враження від ритмічних рухів сприяє економії уваги, що полегшує сприйняття. Поняття фонетичного ритму пов’язане із поняттям очікування, “главного условия предсказуемости” [2]. Звукові повтори та приховані фонетичні ритми створюють особливу ритмічну інтонацію та являються найбільш ефективним засобом сугестивного впливу.

Ця інформація дозволяє припустити, що звуковий повтор у художньому тексті здатний мати сугестивну функцію, особливо якщо текст (як твори Дж. Р. Р. Толкієна, що являються матеріалом нашої наукової розвідки) є наближений до народної творчості, до творів міфологічного періоду, текстів раннього середньовіччя. Такі тексти розраховані на те, щоб “зачарувати” читача, впливати на нього не лише на чисто змістовному рівні, але й на рівні підсвідомості. Звідси впливає,

наприклад, більша музикальність поетичного тексту в порівнянні з прозаїчним за рахунок фонетичних повторів.

“Сугестивна” функція звукових повторів проявляється у тому, що текст, перенасичений ними, стає подібним до казки (особливо до казкового ритмічного зачину *once upon a time there lived...*) або колискової, набуває заспокоюючого ритму:

“It had a perfectly round door like a porthole, painted green <...>. The door opened on to a tube-shaped hall <...>” [15, 11]

“Deep down here by the dark water lived old Gollum, a small slimy creature” [15, 94].

Наступна запропонована нами функція доволі специфічна, однак, її можна помітити в багатьох художніх творах. Цю функцію важко визначити і назвати одним словом, адже вона обіймає надто великий та багатомірний функціональний пласт художності звукового повтору і завдяки своїй специфіці знаходиться на межі лінгвістики та літературознавства.

Прояви цієї функції відомі літературознавцям, що вивчають насамперед давню та середньовічну літературу (однак, ці прояви, що стали літературною традицією, зустрічаються в усіх літературних періодах, в тому числі й в літературі ХХ сторіччя, до якої належать і твори Дж.Толкієна). Це так звані “алітеровані власні імена”.

Перший, простіший тип “алітерації власних імен” зустрічається при перерахуванні власних імен, коли вживаються звукові повтори, а саме алітерація (рідше асонанс або повторювані звукосполучення): *Dwalin and Balin, Bifur, Bofur and Bombur, Fili and Kili, Oin and Glóin, Ori, Nori and Dori, Lazy Lob and crazy Cob* [Tolkien, *Hobbit*, 1998]; *Hob and Nob; Fangorn, Finglas and Fladriif, Dunhere and Derwine, Herefara and Herubrand* [14; 17; 19]. Цей прийом застосовано на рівні фрази, коли Більбо звертається до гостей на власному дні народження: *“My dear Bagginses and Boffins, he began again; and my dear Tookes and Brandybucks, and Grubbs, and Chubbs, and Burrowses, and Hornblowers, and Bolgers, Bracegirdles, Goodbodies, Brockhouses and Proudfoots”* [14, 28]. Приклад вживання в “Сильмарілліоні” – *“Earendil, Elwing and Elrond their child”*; *“The sons of Bór were Borlad, Borlach, and Borthand”*; *“Radhruin and Dairuin they were, Dagnir and Ragnor, Gildor and Gorlim the unhappy, Arthad and Urthel, and Hathaldir the young”* [18].

Другий тип “алітерації власних імен” – наслідок архаїчної традиції, витоки якої прослідковуються в усіх зразках давньоскандинавської, кельтської та давньогерманської літератури і яка збереглася у літературі до нашого часу. Тут алітеровано подвійні імена (ім’я персонажа, про якого згадується, та ім’я його/її батька, або ж ім’я та прізвище, ім’я та прізвище), або “парні” імена різних персонажів (чоловіка та жінки, брата та сестри): *Bilbo Baggins; Bilbo son of Bungo; Thorin son of Thrain, son of Thror; Dain son of Nain; Bard the Bowman* [15]; *Frodo son of Drogo; Gandalf Greyhame; Bombadil; Peregrin son of Paladin; Boromir and Faramir, Elladan and Elrohir, Derufin and Duilin; Aragorn son of Arathorn; Theoden son of Thengel* [14]; *Fëanor, Fingolfin and Finarfin, Celegorm, Curufin and Caranthir, Hurin and Huor, Amrod and Amras; Morwen Eledhwen; Luthien Tinwiel; Nienor Niniel; Aredhel Ar-Feiniel; Finrod Felagund; T̅rin Thaliadrin* [18]. Алітеровані імена батьків і дітей та родичів створюють враження об’єднаності роду, тісного зв’язку імені з образом персонажу.

Отже, ми звернулись до єдиної існуючої класифікації функцій звукових повторів у художньому тексті (класифікація належить В. П. Москвіну [8], за нею існує сім функцій звукових повторів у художньому тексті: *евфонічна* (домінування звукового завдання у мовленні над змістовим), *лейтмотивна* (семантичне підкреслення ключового слова тексту), *ігрова* (лежить в основі скоромовок), *інтегративна* (підтримка синтаксичних зв’язків), *сміслова* (підтримка смислових асоціацій), *віршомаркуюча* (звукові повтори відмічають кінці віршованих рядків), *зображальна* (імітація звуків на асоціативній основі), проілюстрували її прикладами з матеріалу, на якому ми проводимо власне дослідження та зробили намагання доповнити існуючу класифікацію двома новими функціями – *сугестивною* (фонетичний ритм викликає співпереживання) та “*алітерацією власних імен*” (функція полягає в смислового об’єднанні імен персонажів літературного твору за допомогою алітерації). Дослідження функцій звукових повторів дає змогу краще розглянути ті конотативні асоціації, які викликаються явищем звукового повтору у художньому тексті.

Дослідивши формальні, семантичні та функціональні характеристики звукових повторів у художньому тексті, що утворюють їх неповторний ідіокод, ми зробимо наступні висновки:

- звукові повтори існують не самі по собі, а у складі лексичних одиниць, що розташовані парами (групами), які ми пропонуємо називати фонетичними ітерантами;
- у межах фонетичних ітерантів ми розглянули більш дрібні одиниці, що являються носіями звукових повторів, такі, як фонема, фонестема та звукобуква;
- ми розглянули існуючі класифікації звукових повторів у художньому тексті за типами, за видами та за засобом утворення, а також за функціями у текстовому просторі;
- ми запропонували наступні параметри для класифікації формальних ознак звукових повторів у художньому тексті: за кількістю лексичних одиниць у групі фонетичних ітерантів, за

типом повторюваного елементу, за кількістю повторюваних знаків, за типом звуку, що повторюється, за позицією повтору, за повнотою повтору, за точністю повтору;

– ми запропонували наступні семантичні критерії класифікації фонетичних ітерантів: за наявністю фоносемантичних явищ, за типом зв'язку між словами, що об'єднані повтором.

Список використаних джерел

1. Белый А. Символизм: Книга статей / А. Белый. – М., 1910. – 635 с.
2. Болтаева С. В. Звуковая организация внушающей речи / С. В. Болтаева // Известия Уральского гос. университета. – 2003. – № 27. – Режим доступа к журн. : http://proceedings.usu.ru/?base=mag/0027%2803_14-2003%29&xsl=showArticle.xslt&id=a18&doc=./content.jsp.
3. Брик О. М. Звуковые повторы (Анализ звуковой структуры стиха) / О. М. Брик // Поэтика: Сборники по теории поэтического слова. – Петроград, 1919.
4. Воронин С. В. Основы фоносемантики / С. В. Воронин. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – 242 с.
5. Журавлёв А. П. Символическое значение языкового знака / А. П. Журавлёв // Речевое воздействие. Проблемы прикладной психолингвистики / отв. ред. А. А. Леонтьев. – М. : Наука, 1972. – С. 81-96.
6. Квятковский А. П. Поэтический словарь / Квятковский Александр Павлович. – М. : Сов. Энциклопедия, 1966. – 376 с.
7. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М. : Наука, 1970.
8. Москвин В. П. О типах и функциях звуковых повторов / В. П. Москвин // Русская словесность. – 2006. – № 8. – С. 63-69.
9. Окушева Г. Т. Фонестемы в языке и речи: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Г. Т. Окушева. – М., 1989. – 157 с.
10. Шенгели Г. А. Техника стиха / Г. А. Шенгели. – М. : Гослитиздат, 1960. – 312 с.
11. Bloomfield L. Linguistic aspects of science / L. Bloomfield. – Chicago, 1947.
12. Firth J. R. Speech / J. R. Firth. – L., 1930. – 147 p.
13. Tolkien J. R. R. Roverandom / John Ronald Reuel Tolkien / Edited by Christina Scull and Wayne G. Hammond. – L. : HarperCollinsPublishers, 1998. – 116 p.
14. Tolkien J. R. R. The Fellowship of the Ring / John Ronald Reuel Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 1998. – 416 p.
15. Tolkien J. R. R. The Hobbit / John Ronald Reuel Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 2001. – 367 p.
16. Tolkien J. R. R. The Lays of Beleriand / John Ronald Reuel Tolkien / Edited by Christopher Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 1998. – 393 p.
17. Tolkien J. R. R. The Return of the King / John Ronald Reuel Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 2001. – 418 p.
18. Tolkien J. R. R. The Silmarillion / John Ronald Reuel Tolkien / Edited by Christopher Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 2004. – 386 p.
19. Tolkien J. R. R. The Two Towers / John Ronald Reuel Tolkien. – L. : HarperCollinsPublishers, 2001. – 375 p.

Summary. The sound iteration phenomenon is an important component of the fictional poetics. The goal of the article is to solve the problem of the lack of a classification of sound iterations in the fictional text, regarding three fundamental aspects: formal, semantic and functional. The classification is designed using the texts of the English writer J. R. R. Tolkien.

Key words: sound iteration, phonetic iterants, sound-letter, alliteration, J. R. R. Tolkien.